

Az őszi égbolt csillagképei

Bár nem kimondottan őszi csillagképekkel kezdjük ismertetésünket, ezek mégis fontosak, mert cirkumpolárisak és így mindig felkereshetők.

Ursa Maior:

A legfényesebb csillagai az Alioth /epsilon/ és a Dubhe /alfa/ 1,8 magnitudoval. Ezeket követi az Alkaid /eta; 1,9 m/, Mizar /zeta; 2,1 m/, Merak /beta; 2,4 m/, Phad /gamma; 2,4 m/, Pszi és a Mü /3,0 m/, Iota /3,1 m/ Theta /3,3 m/, Megrez /delta; 3,3 m/, Lambda /3,4 m/.

Kettősök:

Mizar:

Az Alcorral szabad szemmel is megfigyelhető párt alkot, azonban már kisebb távcső is megmutatja a főcsillag a Mizar kettősségét. A tagok fényessége 2,2 m; 3,9 m; távolságuk 14"5; P.A: 150°. A kettős és az Alcor között egy további csillag figyelhető meg.

Változók:

T: 5,5 - 13 m; per: 254 nap. Maximum idején könnyű megtalálni
R: 5,9 - 13 m; per: 298 nap. Szinképtípusa az előző csillaggal együtt Me.

Ködök, halmazok:

Az M 81-et és az M 82-t, ezt a két egymáshoz közeli extragalaxist minden nehézség nélkül azonosíthatjuk.

M 97: Ezt "Bagoly-ködnek" is nevezik. A név onnan ered, hogy planetáris ködöt kivilágító két forró csillag miatt nagy nagyításnál egy bagoly két szemére emlékeztet. Kis távcsövek számára nem megfelelő objektum.

Ursa Minor:

A legfényesebb csillagai: a Polaris /alfa; 2,0 m/, Kochab /béta; 2,0 m/ szép narancs színű csillag, valamint a Gamma /3,1 m/.

Kettőscsillag:

A Polaris egy 2,0 m és egy 9,0 m fényességű csillagból álló pár, amelyeket 18"3 szögtávolság választ el egymástól. P.A.: 217°. 8-10 cm-nél nagyobb távcső kell a biztos felismeréshez.

Cassiopeia:

Az északi égbolt csillagképei közül ez az egyik legszebb és leggazdagabb tájék. Mivel pont a Tejútban van szép látványt nyújt kisebb távcsövekkel is.

Legfényesebb csillagai: Shedir /alfa; 2,2 m vált!/, Gamma /1,7 - 3,4 m vált!/, Beta /2,3 m/ Delta /2,7/, Epszi-lon /3,4 m/. Az első kettő változásait jól lehet követni a többi csillaggal való összehasonlítás segítségével.

Kettőscsillagok:

Alfa: 2,2 m /vált/ és 9,0 m-s csillagok tág /63"-es/ rendszere. P.A.: 280°.

Éta: A tagok fényessége 3,7 és 7,3 m, távolságuk 11"2, P.A. 298°.

Ióta: 4,2; 7,1 és 8,0 magnitúdós csillagok együttese. A távolságok: 2"3 és 2"5, pozíciós szögek: 251° és 113°.

Változók:

Gamma: Ez a csillag 1,7 és 3,4 m között szabálytalanul változik. Elég különös viselkedésű csillag, ezért érdemes megfigyelni.

Alfa: E csillagot hosszú ideig változónak tartották, de ujabban ezt kétségbe vonták.

R: 5,3 és 12,4 m között 432 napos periódussal változtatja fényességét. Szinképtípusa M.

Ködök, halmazok:

M 52: Ezt a viszonylag fényes halmazt az Alfa-Béta irány jelöli ki.

M 103: nyílt halmaz a Delta körül.

Cepheus:

A csillagkép elég nehezen "fedezhető" fel. Fő csillagai az Alfa /2,4/, Béta /3,1/, Gamma /3,2/, Zeta /3,3/ és az Eta /3,4/. A Gamma, Beta Cas és a Polaris között található. A csillagkép jelentős része a Cassiopeia és a Vega között terül el. A csillagkép háromszög alakú részét a Zeta, a Delta és az Epsilon alkotja, talán ez a legfeltűnőbb része ennek a környezetébe olvadó csillagképnek.

Kettős csillagok:

Beta: 3,3 és 8,0 magnitúdós csillagok szoros együttese. Távolságuk 14", P.A. 250°.

Kappa: 4,0 és 8,0 magnitúdós tagok. Távolság 7",5, P.A. 122°.

Változók:

Delta: 3,5 - 4,4 magnitúdóig, 5,37 nap periódussal változik a Cepheidák névadója.

Mü: Ez William Herschel "gránátkő - csillaga". Nevét azért kapta, mert talán ez a legvörösebb, szabad szemmel is látszó csillaga. Egyébként irreguláris változó 3,6 és 5,1 m fényességhatárokkal. Kisebb távcsövekkel is gyönyörű látvány.

T: 5,5 - 9,6 m-ig, Per: 391 nap, szinképtípus: M

V: 6,2 - 7,1 m-ig, Per: 360 nap.

Lacerta: Ez a Cepheushoz közel fekvő kis csillagkép nem tartalmaz 4 magnitúdónál fényesebb csillagokat és érdekes objektumok sincsenek benne.

Perseus:

Az őszi égbolt egyik legnagyobb csillagképe. A Cassiopeia és az Aldebaran között húzódik. Legfényesebb csillagát az 1,8 m-s Alfát a Gamma Cas-t a Delta Cas-al összekötő vonal meghosszabbításában találhatjuk. Másik fontos csillaga az Algol /Beta változó, maximumban 2,1 m/, további csillagai: Zeta /2,8/, Epsilon és Gamma /2,9/, Delta /3,0/, Ró /változó, maximumban 3,2 m/. A Perseusban gazdag tejútfelhők

is található.

Kettősök:

Zeta: 2,8; 9,4 m-s csillagpár, távolságuk 12"5, P.A.208°.

A főkomponens nagyon fényes BI csillag.

Eta: a fényességek 4,0 és 8,5 m, távolság 28"4, P.A.300°.

A fényes csillag sárga a kísérő kékes.

Epsilon: 2,9 és 8,3 m-s tagok, távolság 9", P.A. 009°.

Változók:

Algol /Beta/ 2,1 - 3,3 m-ig. Az Algol típusu fedési változók prototípusa.

Ró: 3,2 és 3,8 m között irregulárisan változó csillag. Jó összehasonlító a 4,0 magnitúdós Kappa.

Halmazok:

M 34: körülbelül a Kappa Per és a Gamma And között tiszta éjjeleken szabad szemmel is észrevehető ez a szép nyilthalmaz.

H.VI. 33 és 34: a "kardmarkolat" köd. Talán ez a legszébb, szabad szemmel is látható nyilthalmaz-pár.

Andromeda:

Szép fényes csillagkép. Legfontosabb csillagai a Beta /2,0/ az Alfa és Gamma /2,1/ valamint a Delta /3,2/. Az Alfa a Pegazus négyszög egyik csillaga, ezért Delta Pegasiként is ismerik. Ha az Epsilon Cas-ból a Delta Cas-on át egyenest húzunk könnyen megtaláljuk.

Kettősök:

Gamma: Fényességek 2,2 m; 5,0 m, távolság 9"8, P.A.060°. A kis csillag is kettős, de az 5,4 és 6,2 m-s tagok csak 0"7-re vannak egymástól P.A. 109°.

Változók:

R: ez a hosszú periódusu M típusu változó 410 nap peri-

ódussal.

5,6 és 13 m között változtatja fényességét. A Theta And /4,4/ közelében keressük. Kis távcsövek számára a minimumban már túl halvány.

Galaxis:

M 31: A Nagy Androméda köd az égboltunk legfényesebb extragalaxisa. Szabad szemmel elmosódó ellipszis alakú folt-nak látszik a Nu And /4,4/ felett. Részleteket csak nagy távcsövek fednek fel benne.

Triangulum:

Ennek az Andromeda közelében fekvő alig feltűnő alak-zatnak két fényesebb csillaga van. Az Alfa /3,4/ és a fénye-sebb Beta /3,0/.

Változó:

R: ez az M szinképtípusú változó 290 napos periódussal ingadozik 5,8 és 12 m között.

Galaxis:

M 33: Elég nagy de halvány és elmosódott objektum az Alfa és az Andromeda Betája között.

Lynx:

Az összes csillagkép közül a legjelentéktelenebbek közé tartozik. Határos a Camelopardalis-szal, és az Ursa Maior meg a Gemini között fekszik. Sem fényes, sem érdekes távcsöves objektum nem akad ezen az égi sivatagon.

Kelemen János
Budapest, Uránia

• • • •